

Velika ustavna samoprevara

Nedomišljene ustavne spremembe so bile izpeljane še bolj podcenjujoče do ustavne demokracije, do državljanov in do skupne prihodnosti, kot smo to lahko pričakovali največji pesimisti. Zadoščalo je nekaj kratkih srečanj na evropskem parketu, ki je daleč prezahteven za sedanjo generacijo vodilnih slovenskih predstavnikov in predstavnic, še posebej zaradi nizkega ratinga, ki so nam ga v zadnjih letih ustvarili v mednarodni skupnosti. Tako je hipotetično celo možno, da se je slovenska premierka v negotovosti zavezala za več, kot je kdorkoli v Bruslju od nje zahteval in pričakoval. Pustimo ob strani, da se je zavezala za več, kot ji to dopušča Ustava RS, saj tega ni napravila kot prva slovenska predstavnica. Brezupno je poskusila je napraviti vtis kredibilnosti. Toda ne v Bruslju, kaj šele na mednarodnih finančnih trgih, ne padajo več na poceni trike iz Slovenije, ne glede na to, s katere politične opcije v Sloveniji prihajajo. Zato se velja vprašati, komu je bila velika ustavna samoprevara in ponižanje slovenskega parlamenta, demokracije in slovenske družbe, v resnici sploh namenjeno.

Premierka je v skladu z novodobnimi slovenskimi politiki ustavne spremembe pospremila z nekaj publicami ter pokazala šibko razumevanje ustavnega prava in pomena ustavnih sprememb. Zapadla je v niz protislovij in nekoherentnih trditev. Z njimi je hotela dokazati nemogoče: da vnos fiskalnega pravila v Ustavo RS ne bo imel nobenih negativnih posledic za prihodnji razvoj Slovenije in njenih državljanov. Nakazovala je tudi na to, da bo fiskalno pravilo le še eno izmed pravil, ki so zapisane v naši Ustavi. S tem pa je najprej relativizirala pomen Ustave RS, nato pomen spreminjanja temeljnih pravil Ustave – med katere gotovo sodita novo fiskalno pravilo in bolj ali manj odpravljen referendum – nato pa dokaj jasno nakazala na najbolj problematično; to je, da bo poskusila fiskalno pravilo v izvedbeni fazi kar najbolj razvodeniti za preprečitev škodljivih družbenih posledic. To pa je ključna strateška napaka in samoprevara. S to samoprevaro ne bo uspela prepričati nikogar v tujini, doma pa je zrelativizirala določbe temeljnega ustavnega akta in posledično delovanja celotne pravne države. Za razliko od premierke jemljem sprejeto fiskalno pravilo zelo resno in menim, da ga bo potrebno na žalost v celoti in temeljito spoštovati. Za razliko od premierke in celotnega establishmenta zato vnosu fiskalnega pravila v ustavo ves čas nasprotujem in izpostavljam vrsto škodljivih družbenih posledic, kratkoročno in dolgoročno. Za razliko od premierke tudi menim, da bo prihodnji obseg z ustavo zagotovljenih socialnih pravic in razvojnih možnosti zamejen s fiskalnim pravilom, ki je vse prej kot neproblematično iz ekonomskih, socialnih, razvojnih in pravnih vidikov. Z nepremišljenim posegom v ustavo se bodo po vsej verjetnosti odprla vrata za ustavnopravni kaos glede izvajanja in dometa tega pravila v praksi. Prav to pa je zadnja stvar, ki jo potrebujemo sredi recesije.

Da fiskalno pravilo deluje v praksi najbolj verjetno prociklično in bo verjetno prispevalo tudi k obrnjeni redistribuciji, sem argumentiral v nizu člankov in argumentacij v preteklih dveh letih. Da je vnos fiskalnega pravila v ustavo slaba ideja in zelo nespametna politika (**very unsound policy**), še posebej sredi recesije, ni moj izmislek. Takšno pismo z opozorilom, da gre za zelo nespametno politiko, je napisalo pet Nobelovih nagrajencev za

ekonomijo ameriškemu predsedniku Obami, kot sem bolj podrobno navedel v [Komentarju z dne 22. 5. 2013](#).

Zelo verjetno je, da v Evropi bolj kot v Sloveniji jemljejo resno takšna stališča vrste Nobelovih nagrajencev iz ekonomije, saj so bistveno omilili svoja toga stališča v zadnjih dveh letih. Le v Sloveniji zadošča nastop nekaj čajankarjev, kakšen tretjerazredni predavatelj Cato instituta, kakšen demagog, ki malo zarohni, da je potrebno »živeti v okviru svojih možnosti« in to povsem zadošča, da iz javnega prostora izgine kvalificirana razprava.

Tako smo dobili fiskalno pravilo, ki bo delovalo počasi, vztrajno in toksično, dokler ne bo razgradilo še preostalega zdravega tkiva slovenske družbe. Zahvala gre predvsem levosredinski koaliciji, ki je predlog ustavnih sprememb spravila in zagovarjala v parlamentu. Deloma verjetno iz strahu, deloma iz kratkoročne preračunljivosti. To bo ostalo za vedno zapisano v slovenski zgodovini. Na to bo vedno znova spomnila tudi prihodnja desnosredinska koalicija, ki so ji je znova odprla vrata na stežaj za novo vlado v bližnji prihodnosti. Morda kar skupaj s prihajajočo trojko.

Če se civilna družba tolaži s tem, da se fiskalno pravilo ne bo izvajalo strogo in temeljito, je to slaba tolažba. Ko bo v areno vstopila armada neoklasičnih ekonomistov, protirazvojnih reformatorjev, fiskalnih realistov in pozitivističnih pravnikov – vsi po vrsti podprti in opogumljeni s pomočjo bruseljske tehnokracije ter enako škodljivih evropskih fiskalnih pravil – bo postalo jasno, da se bo fiskalno pravilo izvajalo temeljito in neusmiljeno. No, sočutnost in razumevanje bosta predvidoma večji v primeru neobvladljivih stroškov TEŠ¹ in drugih naslednjih investicij v povezavi s slovensko politično elito, veliko manjši pa v primeru državljanov, njihov ekonomskih in razvojnih spodbud. Iz navedenega razloga tudi davkoplačevalci, samostojni podjetniki in drugi neodvisni družbeni sloji ne bodo nič na boljšem. Socializacija izgub iz naslova težko predstavljenih in še manj razumljivih naslednjih investicij in privatizacija dobičkov ter rent v slovenski družbi bo kvečjemu dobila še dodaten zagon.

Zahvala gre tudi strokovnjakom v ustavni komisiji, ki so pripravili najmanj skrbno pripravljeno in najbolj površno podlago za ustavne spremembe v zgodovini Republike Sloveniji. Gradiva so skromno zbrana, nikjer analizirani negativni učinki fiskalnega pravila, nikjer nobena resna simulacija izvajanja fiskalnega pravila v Sloveniji. Veliko je bilo netočnosti in tudi zavestnih zavajanj. Zanimivo bo, ko bodo vsi omenjeni ustavni in ekonomski strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi podlag za ustavne spremembe, sedaj pomagali reševati vse zaplete, nejasnosti in nedomišljenosti fiskalnega pravila na izvedbeni ravni. Porabili bodo naslednje stotine in tisoče ur za reševanja problema, ki so ga pomagali povsem po nepotrebnem ustvariti.

Ali kdo resno misli, da je mogoče na tako slabo premišljen način v resnici prikriti obseg katastrofalno ustvarjenih dolgov in naslednjih investicij ter se izogniti trojki? In kakšna je verjetnost, da bo slovenski fiskalni svet deloval resnično premišljeno, kvalificirano in v

---

¹ Npr. novica, ki (naključno?) sovpada z dnevom potrjenih ustavnih sprememb o dodatnih 100 mio EUR stroškov za TEŠ.

interesu uravnoteženega ter vključujočega gospodarskega in socialnega razvoja po vzoru švedskega fiskalnega sveta z več desetletno relativno uspešno tradicijo? Pri čemer tudi skandinavske zgodbe, ki je sicer daleč pred nami, ne gre pretirano idealizirati, saj ima svoje resne omejitve.

Civilna družba in vstajniki so sanjali o univerzalnem temeljnem dohodku, dobili so v ustavo zacementirano fiskalno pravilo ter praktično konec neposredne demokracije. Dvojni šah-mat v enem parlamentarnem dopoldnevu s strani koalicije, ki so jo hote ali nehotе pomagali vzpostaviti.

Vendar če vladajoča koalicija in interesne skupine okoli nje menijo, da so si s to veliko ustavno samoprevaro kupili nekaj več časa, se prav tako motijo. S takšnim obupanim in škodljivim poskusom sta si koalicija in parlament močno skrajšala svoj mandat in odštevanja se je **de facto** že začelo.

Pomagalo bi vsaj, če bi se vendarle opogumili in celovito ter temeljito razkrili vse izgube, vse nasedle investicije in dovolj natančno oceno celotnega ustvarjenega dolga. Doslej smo te ocene dobivali večinoma s strani mednarodnih organizacij. Najbolj pesimistična ocena med njimi je prišla s strani IFC. Morda je tudi največji približek realni situaciji. Šele ko bo dovolj natančno razkrit celoten obseg izgub in zadolženosti, bo možno začeti realno razmišljati o dolgotrajni poti konsolidacije. Do takšnega razkritja pa bo veljalo, da je Slovenija po dolgoletnem zgrešenem razvoju in vzpostavljenih praksah moralno in intelektualno bankrotirana, morda pa deloma tudi že materialno. Če smo bolj natančni: bankrotirale so jo politične, finančne, gospodarske in intelektualne elite iz celotnega spektra ob odsotnosti nikoli vzpostavljenega močnega, neodvisnega srednjega sloja, ki bi moral biti resnični nosilec celovitega družbenega razvoja.

Doslej sem donkihotsko naivno mislil, da bo potrebna ena ali največ dve generaciji, da Slovenija postane moderna, transparentna in konkurenčna družba in država z delujočim institucionalnim sistemom. Sedaj menim, da bodo potrebne vsaj tri generacije za celovito ekonomsko, pravno, socialno in družbeno rekonstrukcijo. Toda mladi, talentirani in usposobljeni ljudje ne smejo obupati. Študirati, uspeti v tujini, nabrati izkušnje, doseči neodvisnost ter se pogumno vključiti v prihodnja prizadevanja za pluralen, uravnotežen in vključujoč razvoj doma. Prej ali slej se bo vzpostavila resnična ustavna večina za trajnostni, transparenten razvoj, primerljiv in konkurenčen z najbolj razvitimi državami prvega sveta.